

Research Paper

The structural modelling of perception of parental relations and perception of teacher-student relations with the academic vitality of gifted students, the mediating role of emotional-social competence and perceived academic pressure

Shima Jourabian Fakour Tabrizi^{1*}, Ashrafsadat Tajzadghehi², Mohammad Esmail Ayyobi³ & Hojjatalah Moradi⁴

1. PhD student in educational Psychology, Islamic Azad University, North Tehran Branch, Tehran, Iran.
2. PhD student in educational Psychology, Islamic Azad University, North Tehran Branch, Tehran, Iran.
3. MA in clinical Psychology, faculty of literature, Humanities and Social Sciences, Islamic Azad University, Science and Research Unit, Tehran, Iran.
4. Associate Professor, Department of Psychology, Imam Hossein University, Visiting Professor of Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Citation: Jourabian Fakour Tabrizi, S., Tajzadghehi, A., Esmail Ayyobi, M. & Moradi, H. (2024). [The structural modelling of perception of parental relations and perception of teacher-student relations with the academic vitality of gifted students, the mediating role of emotional-social competence and perceived academic pressure (Persian)]. *Journal of School Psychology and Institutions*, 12(4):49-64. <https://doi.org/10.22098/jsp.2024.13063.5582>

[10.22098/jsp.2024.13063.5582](https://doi.org/10.22098/jsp.2024.13063.5582)

Article Info:

Received: 2023/06/05

Accepted: 2024/01/19

Available Online: 2024/03/16

Key words:

Academic vitality, perception of parental relations, perception of teacher-student relations, social-emotional competence, perceived parental academic pressure, students

ABSTRACT

Objective: This study was conducted by the structural modelling of perception of parental relations and perception of teacher-student relations with the academic vitality of gifted students, the mediating role of emotional-social competence and perceived academic pressure.

Methods: The research method was correlation of structural equation modeling. The population included all gifted students of Tehran in the academic year of 2023-2024. According to the structural equation modeling formula, the research sample was 300 gifted students who were selected based on the criteria for entering the study using availability sampling. To collect data, the academic vitality questionnaires of Dehghanizadeh and Hossein Chari (2012), questionnaire of perception of parental relationships (Gronik et al., 1997), perception of teacher-student relationships (Bilmon et al. (1992), Beauchamp et al.'s transformational teaching scale (2010), Zhao and Ai's (2012) social-emotional competence questionnaire, and parents' perceived academic pressure scale (Kainak et al., 2020) were used. For data analysis, Pearson's correlation coefficient and Structural Equation Modelling was used using SPSS.26 and AMOS.24 software.

Results: The results of Pearson's correlation coefficient showed that there was a relationship between the perception of parental relationships, the perception of teacher-student relationships and emotional-social competence with the academic vitality of knowledge. For the gifted students, there was a positive and significant relationship ($P \geq 0.001$). There was a negative and significant relationship between perceived academic pressure and academic vitality ($P \geq 0.001$).

Conclusion: The proposed model had a good fit. 32% of social-emotional competence and 34% of perceived academic pressure were explained by perception of parental relationships and perception of teacher-student relationships, and 44% of academic vitality was explained by the proposed variables.

Extended Abstract

1. Introduction

Academic vitality is defined as the ability of learners to successfully deal with obstacles and challenges in the path of normal academic life (Martin & Marsh, 2020). Academic vitality refers to a positive, constructive and adaptive response to all kinds of challenges and obstacles in the

continuous arena and experienced during education (Patvin et al., 2020). One of the variables that is closely related to the feeling of being alive is the perception of parental relationships (De Verius, Vossen, Vander Kolg & Vander Boom, 2019). The family has a central position in people's lives and also the most stable and fundamental social institution of humanity. Even today, primarily in families where children are social, young and old are looking for social, emotional and beneficial support,

*Corresponding Author:

Shima Jourabian Fakour Tabrizi

Address: Faculty of Literature, Islamic Azad University, North Tehran Branch, Tehran, Iran.

Tel: +98 (912) 2212811

E-mail: sh.fakour@iau-tnb.ac.ir

so the quality of family relationships has a profound effect on the quality of life of most people, and how families function is influenced by the very good performance of societies Kerner and Schrodt, 2014). Hijazi and Abbasi (2021) in a study aimed at the effect of perception of parental relationships, teacher-student relationship and best personal goals on academic vitality at the intergroup level, perception of parental relationships and perception of teacher-student relationship positively able to predict best personal goals Students' best personal goals, in turn, were positively related to academic vitality.

The teacher-student relationship is an important source of social support that plays a central role in student learning and contributes to educational outcomes as the main aspect of the teaching profession (Rorda et al., 2011). This explanation is obtained exclusively in a context where the identity of communication is affected by the form of education before it. Strong (2018) believes that the components of a classroom organization plan include room layout, order, specific daily routines, and a place that provides emotional and physical safety. Given these critical organizational elements, the teacher's classroom design creates an environment that encourages scientific rigor and intellectual curiosity. According to this issue, social-emotional ability is a key and valuable factor for students' growth due to its important nature and its determined relationship with short and long-term positive consequences such as responding to learning challenges, improving academic success, and preventing risky behaviors. It is the creation of a positive emotional state and promotion of psychological well-being (Getts Cold et al., 2020).

Educational systems may increase the educational pressure of parents on their children (Shifrin & Lees, 2017). The preparation process to prepare for these exams leads to an increase in the level of anxiety in many students (Çelik & Yıldırım, 2019). School-related pressure and parental support as predictors of change in students' stress levels from early to mid-adolescence. The results show that general stress levels increase from early to mid-adolescence only for students in lower schools.

As the researches show, having academic vitality and also trying to achieve success requires having social support, parental relationships, teacher's educational order and coherence and communication with the teacher in order to improve the level of emotional and social competence in students with special needs. And the level of perceived academic pressure should be reduced according to their ability, which shows the importance of the variables of the current research in the field of education. Identifying the antecedents and influencing factors on academic vitality

and students' capacity to deal with academic challenges and obstacles, especially in adolescence, seems essential. In addition, this research is important from the point of view that identifying the antecedents of academic vitality can be useful for teachers and counselors in formulating different programs to increase the academic vitality of students with special needs. Therefore, the main question of the research is whether the model of perception of parental relationship, perception of teacher-student relationship with the mediation of emotional and social competence with perceived academic pressure has a suitable fit.

2. Materials and Methods

The research method was structural equation modeling. The population included all gifted students of Tehran in the academic year of 2022-2023. According to the structural equation modeling formula, the research sample was 300 gifted students who were selected based on the criteria for entering the study using availability sampling. To collect data, the academic vitality questionnaires by Dehghanizadeh and Hossein Chari (2012), the questionnaire of perception of parental relationships (Gronik et al., 1997), the perception of teacher-student relationships (Bilmont et al. (1992), the transformative teaching scale of Beauchamp et al. (2010), Zhao and Ai's (2012) social-emotional competence questionnaire and parental perceived academic pressure scale (Kainak et al., 2020) were used. To analyze the data, Pearson's correlation coefficient and structural equation modeling using SPSS software. 26 and AMOS.24 were used.

3. Results

The suitability indices are given as a result of the test of the proposed model. The chi-square value (χ^2) is significant, but since this index is usually significant in large samples, it cannot be considered as a reliable criterion for checking the fit of the proposed model with the data. Also, other fit indices, such as the chi-square ratio to the degree of freedom (df/χ^2) with a value of 2.361 for the four-factor model, the incremental fit index (IFI) with a value of 0.92, and the comparative fit index (CFI) with a value of .94 0 goodness of fit index (GFI) with a value of 0.89, Tucker-Lewis index (TLI = 0.91) and root mean square error of approximation (RMSEA) with a value of 0.08 for the proposed model indicate a good fit of the proposed main model with the data Is.

Table 1. Model fit indices

Model	χ^2/DF	P	CFI	IFI	GFI	TLI	NFI	RMSEA
entire sample	2.361	0.001	0.92	0.94	0.89	0.91	0.92	0.08

4. Discussion and Conclusion

The current research led to many implications in the field of parent-child and teacher-student relationships in relation to academic vitality, emotional-social competence along with parental academic pressure in highly intelligent teenagers. The aim of the current research was the structural model of perception of parental relations and perception of teacher-student relations with the academic vitality of gifted students, the mediating role of emotional-social competence and perceived academic pressure. The results of the present study showed that parental relationships have a direct positive effect on social-emotional competence. These results are consistent with other studies, for example (McAdams et al., 2016; Hejazi & Abbasi, 2021). The parent-child relationship model is a theoretical model that shows the influence of the dominant characteristics on the relationship between the parent and the child, which affect the orientation and purposeful activities of the child. In the meantime, purposefulness is a meaningful relationship that is observed in the chain of activities and programs of a person over time. Therefore, creating safety and positive parental relationships between each of the parents and the child can become the basis for independence, autonomy, and self-awareness, and the perception of this capability can be the basis for vitality and academic well-being (Lai et al., 2019). Teacher-student relationships have a direct positive effect on social-emotional competence. These results are consistent with other studies for example (Glagoff et al., 2021; Lee et al., 2022). In explaining these results, it can be said that interpersonal and defined relationships between teachers and students that are strengthened in the context of school (relationships with peers and teachers) help students achieve their academic goals. The results of the present study showed that parental relationships have a direct negative effect on parental

academic pressure. These results are consistent with other studies, for example (Mc-Adams et al., 2016; Hejazi & Abbasi, 2021). In explaining this finding based on theoretical and empirical principles, it can be said that, when students based on their personality type, unique personal experiences and how they understand and interpret their relationships with their parents along with the perception of their parents' parenting style, attitudes, beliefs and convictions and Also, his perception of the teachers' educational methods, the perception of the purposeful atmosphere that governs the classroom, and even the perception of the parents' purposeful orientation and the way of interaction and the degree of acceptance of the grades obtained by the parents expressed the perception of the family's educational pressure, the level of his desire, motivation and enthusiasm to study. and achieving goals decreases and this can reduce his vitality, enthusiasm, well-being and positive perception of his capabilities. (Line et al., 2020).

5. Ethical Considerations

Compliance with ethical guidelines

All ethical principles are considered in this article. Participants were in the process of research. All participants' information was kept confidential.

Funding

This research did not receive any grant from funding agencies in the public, commercial, or non-profit sectors.

Authors' contributions

All authors have participated in the design, implementation and writing of all sections of the present study.

Conflicts of interest

The authors declared no conflict of interest.

مقاله پژوهشی

الگوی ساختاری ادراک از روابط والدینی و ادراک از روابط معلم- دانش آموز با سرزندگی تحصیلی دانش آموزان تیزهوش نقش میانجی توانمندی هیجانی- اجتماعی و فشار تحصیلی ادراک شده

شیرما جورابیان فکور تبریزی^{۱*}؛ اشرف سادات تاج زاد قهی^۲؛ محمد اسماعیل ایوبی^۳ و حجت اله مرادی^۴

۱. دانشجوی دکتری روان‌شناسی تربیتی، گروه روان‌شناسی، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
۲. دانشجوی دکتری، روان‌شناسی تربیتی، گروه روان‌شناسی، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.
۳. کارشناسی ارشد روان‌شناسی بالینی، دانشکده ادبیات، علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران، ایران.
۴. دانشیار، گروه روان‌شناسی، دانشگاه جامع امام حسین (ع)، استاد مدعو دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

چکیده

هدف: این مطالعه با هدف الگوی ساختاری ادراک از روابط والدینی و ادراک از روابط معلم- دانش آموز با سرزندگی تحصیلی دانش آموزان تیزهوش نقش میانجی توانمندی هیجانی- اجتماعی و فشار تحصیلی ادراک شده انجام شد.

روش‌ها: روش پژوهش، همبستگی از نوع مدل‌سازی معادلات ساختاری بود. جامعه آماری شامل کلیه دانش آموزان استعدادهای درخشان شهر تهران در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۲ بود. نمونه پژوهش با توجه به فرمول مدل‌سازی معادلات ساختاری ۳۰۰ نفر از دانش آموزان استعدادهای درخشان که بر اساس ملاک‌های ورود به مطالعه به روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه‌های سرزندگی تحصیلی دهقانی زاده و حسین چاری (۲۰۱۲)، پرسشنامه ادراک از روابط والدینی (گرونیچ و همکاران، ۱۹۹۷)، ادراک از روابط معلم- دانش آموز (بیلیموت و همکاران ۱۹۹۲)، مقیاس تدریس تحول آفرین بوجامپ و همکاران (۲۰۱۰)، پرسشنامه توانمندی اجتماعی- هیجانی ژانو و ایی (۲۰۱۲) و مقیاس فشار تحصیلی ادراک شده والدینی (کاینک و همکاران، ۲۰۲۰) استفاده شد. برای تحلیل داده‌ها از ضریب همبستگی پیرسون و مدل‌سازی معادلات ساختاری با استفاده از نرم افزار SPSS.26 و AMOS.24 استفاده شد.

یافته‌ها: نتایج حاصل از ضریب همبستگی پیرسون نشان داد که بین ادراک از روابط والدینی، ادراک از روابط معلم- دانش آموز و توانمندی هیجانی- اجتماعی با سرزندگی تحصیلی دانش آموزان تیزهوش رابطه مثبت و معناداری وجود داشت ($P \leq 0/001$). بین فشار تحصیلی ادراک شده با سرزندگی تحصیلی رابطه منفی و معناداری وجود دارد ($P \leq 0/001$).

نتیجه‌گیری: مدل پیشنهادی از برازش مطلوب برخوردار بود. ۳۲ درصد از توانمندی هیجانی- اجتماعی و ۳۴ درصد از فشار تحصیلی ادراک شده توسط ادراک از روابط والدینی و ادراک از روابط معلم- دانش آموز تبیین شد. همچنین ۴۴ درصد از سرزندگی تحصیلی توسط متغیرهای پیشنهادی تبیین شد.

اطلاعات مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۳/۱۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۰/۲۹

تاریخ انتشار: ۱۴۰۲/۱۲/۲۶

کلیدواژه‌ها:

سرزندگی تحصیلی، ادراک از روابط والدینی، ادراک از روابط معلم- دانش آموز، توانمندی اجتماعی- هیجانی، فشار تحصیلی ادراک شده والدینی

مقدمه

ندارند؛ از این رو، پژوهشگران تعلیم و تربیت باید به درک و چگونگی سازگاری با چالش‌های تحصیلی توجه جدی نشان دهند؛ بنابراین در روند آماده‌سازی افراد با نیازهای ویژه برای ورود به دنیای بزرگ- سالی باید در کنار اقدامات توان‌بخشی، پزشکی، آموزش‌های انطباقی و بهبود وضعیت اجتماعی، اقداماتی جهت ایجاد اشتیاق و

در زندگی روزانه تحصیلی، دانش آموزان و به ویژه دانش آموزان با نیازهای ویژه با انواع چالش‌ها، موانع و فشارهای ویژه دوران تحصیل، مواجه می‌شوند که تهدیدی برای اعتماد به نفس، انگیزش و در نتیجه، عملکرد تحصیلی آن‌ها است. عده‌ای از دانش آموزان در مقابله با آن‌ها موفق عمل می‌کنند و دیگران در این زمینه، موفقیت پذیرفتنی

* نویسنده مسئول:

شیرما جورابیان فکور تبریزی

نشانی: دانشجوی دکتری روان‌شناسی تربیتی، گروه روان‌شناسی، واحد تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

تلفن: ۲۲۱۲۸۱۱ (۹۱۲) ۹۸+

پست الکترونیکی: sh.fakour@iau-tnb.ac.ir

روان‌شناسی مدرسه و آموزشگاه

کمک می‌کند (لای، لای، وو و زن، ۲۰۲۱). مطابق نظریه‌ی فعالیت (نیوگارتن، ۱۹۶۴؛ هاریس، گیس، منگین-هیمسون و پیندا، ۲۰۱۸) برقراری و نگهداشت روابط فعال خانوادگی و برخورداری از حمایت اجتماعی و مشارکت در تعامل‌های جمعی، به پویا نگهداشتن فرد کمک شایانی می‌کند و نیروی بالقوه‌ای برای پشتیبانی سلامت روانی محسوب می‌شود و به غنی شدن احساس بهزیستی ذهنی می‌انجامد (دایگی و هولترمن، ۲۰۱۳). مک‌آدامز^{۱۲} و همکاران (۲۰۱۶) با انجام پژوهشی با عنوان «ارتباط بین رابطه والد-فرزند و خودارزشی نوجوانان» به این نتیجه دست یافتند که صمیمیت والد-فرزند و محبت ابرازشده والدین بطور فزاینده‌ای با خودارزشی نوجوان رابطه داشتند. این ارتباط نمی‌تواند به ارتباط ژنتیکی والد-فرزند نسبت داده شود. همچنین حجازی و عباسی (۱۴۰۰) در مطالعه‌ای با هدف اثر ادراک از روابط والدینی، رابطه معلم-دانش‌آموز و بهترین اهداف شخصی بر سرزندگی تحصیلی در سطح بین‌گروهی ادراک از روابط والدینی و ادراک از رابطه معلم-دانش‌آموز به طور مثبت قادر به پیش‌بینی بهترین اهداف شخصی دانش‌آموزان بودند که به نوبه خود بهترین اهداف شخصی به طور مثبت به سرزندگی تحصیلی مرتبط بود.

در سال‌های اخیر برخی پژوهش‌ها بر شناخت رابطه معلم-دانش‌آموز به عنوان موضوعی بافتی متمرکز شده‌اند (رافلدر^{۱۳} و همکاران، ۲۰۱۳). در بافت فرهنگی شش جزء اساسی وجود دارد که شامل قدرت، ثنویت، زایش، دلسوزی، هویت و اتحاد می‌شود (آکونر^{۱۴} و همکاران، ۲۰۱۱). ارتباط معلم و دانش‌آموز یک منبع مهم حمایت اجتماعی است که در یادگیری دانش‌آموزان نقش محوری دارد و به عنوان جنبه اصلی حرفه تدریس به پیامدهای آموزشی کمک می‌کند (رورداد^{۱۵} و همکاران، ۲۰۱۱). این تبیین اختصاصاً در بافتی حاصل می‌شود که هویت ارتباط‌ها متأثر از شاکله تربیتی پیش از آن است. استرونک^{۱۶} (۲۰۱۸) بر این باور است که اجزای یک طرح سازماندهی کلاس شامل چینش اتاق، نظم، برنامه‌های روزانه مشخص و مکانی

سرزندگی تحصیلی در دوران تحصیل آن‌ها انجام شود (هوس، ماریان، هال و راسلستون، ۲۰۲۱).

سرزندگی تحصیلی به صورت توانایی یادگیرندگان، برای موفقیت در برخورد با موانع و چالش‌ها در مسیر زندگی تحصیلی معمول تعریف شده است (مارتین و مارش، ۲۰۲۰). سرزندگی تحصیلی، به پاسخ مثبت، سازنده و انطباقی به انواع چالش‌ها و موانعی اشاره دارد که در عرصه مداوم و جاری تحصیل تجربه می‌شوند (پاتوین^{۱۷} و همکاران، ۲۰۲۰). سازه سرزندگی تحصیلی شامل مؤلفه‌های هماهنگی، تعهد، کنترل آرامش و اعتماد به نفس می‌شود (مارتین و مارش، ۲۰۰۹). بررسی مطالعات انجام‌شده (مارتین و مارش، ۲۰۲۰؛ مارتین، ۲۰۱۳ و پوتوین و همکاران، ۲۰۲۰) نشان می‌دهند عوامل مختلفی بر سرزندگی تحصیلی مؤثرند؛ از این رو، آموزش‌های زیادی برای افزایش کیفیت و پویایی محیط مدرسه، افزایش مهارت‌های فردی دانش‌آموزان و افزایش کیفیت تحصیلی بررسی شده‌اند؛ از جمله عوامل پیش‌بینی‌کننده سرزندگی تحصیلی، عوامل روان‌شناختی هستند. در این پژوهش ادراک از روابط والدینی ادراک از روابط معلم-دانش‌آموز، تدریس تحول‌آفرین، توانمندی اجتماعی-هیجانی و فشار تحصیلی ادراک شده مورد توجه قرار گرفت (عینی و هاشمی، ۱۴۰۱). در واقع سرزندگی تحصیلی، وضعیت فرد را در چارچوب روان‌شناسی مثبت منعکس می‌کند و یکی از شاخص‌های مهمی است که بر تربیت و یادگیری ثمربخش تأثیر می‌گذارد و به تبع آن، شایستگی‌ها و پیشرفت‌های فردی و تحصیلی را تقویت می‌کند (کولی^{۱۸} و همکاران، ۲۰۱۵).

یکی از متغیرهایی که با احساس سرزنده بودن ارتباط نزدیک دارد، ادراک از روابط والدینی است (دی وریوس، ووسن، واندرا کولگ و واندرا بوم، ۲۰۱۹). خانواده یک جایگاه مرکزی در زندگی افراد و همچنین پایدارترین و اساسی‌ترین نهاد اجتماعی بشریت را به خود اختصاص داده است. حتی امروزه، در درجه اول در خانواده‌هایی که کودکان اجتماعی هستند، جوان و پیر به دنبال حمایت اجتماعی، هیجانی و سودمند هستند، بنابراین، کیفیت روابط خانواده تأثیر عمیقی روی کیفیت زندگی اکثر مردم دارد و چگونگی عملکرد خانواده‌ها تحت تأثیر عملکرد بسیار خوب جوامع قرار دارد (کرز و اسکرودت، ۲۰۱۴). همین ارتباط موتور روابط اجتماعی و یک ضرورت برای همه روابط است و هنگامی که با تعامل والد-فرزند می‌آید نقش حیاتی ایفا می‌کند و آن ایجاد و حفظ روابط بین والدین و فرزندان است که باعث تعامل قوی بین والدین و کودک می‌شود و به طور قابل توجهی به درک و پذیرش متقابل بین والدین و فرزند

- House, Marin, Hall, & Ralston
- Martin & Marsh
- Putwain
- Martin, & Marsh
- Collie
- de Vries, Vossen, & van der Kolk-van der Boom
- Koerner, & Schrodt
- Li, Li, Wu, & Zhen
- Neogarten
- Harris, Gibbs, Mangin-Heimos, & Pineda
- Dyck & Holtzman
- McAdams
- Raufelder
- O'Conner
- Roorda
- Stronge

اجتماعی-هیجانی نگرش در مورد خود و دیگران، علاقه و التزام به مدرسه، رفتار اجتماعی مثبت، سازگاری اجتماعی، انگیزه یادگیری و عملکرد تحصیلی را بهبود بخشیده و با کاهش فراوانی اخراج از مدرسه و مشکلات رفتاری پرخطر مانند قلدری و فشار روانی هیجانی کمتر همراه بوده است (پانایوتیو^{۱۲} و همکاران، ۲۰۱۸).

سیستم های آموزشی ممکن است فشار تحصیلی والدین را بر فرزندان نشان افزایش دهند (شیفرین و لیس^۳، ۲۰۱۷). پایه دوازدهم با امتحانات نهایی به پایان می‌رسد و عملکرد در امتحانات این پایه برای ورود به دانشگاه بسیار مهم است (کایناک^۴ و همکاران، ۲۰۲۰). روند آمادگی برای آماده شدن در این امتحانات منجر به بالا رفتن سطح اضطراب در بسیاری از دانش‌آموزان می‌شود (چلیک و یلیدیریم^۵، ۲۰۱۹). اختر و عزیز^{۱۶} (۲۰۱۱) فشار تحصیلی والدینی^{۱۷} را به عنوان «انتظاراتی که والدین از فرزندان خود انتظار دارند تا در چارچوب ارزش‌ها و قوانین خاص عمل کنند، تعریف می‌کنند» و همچنین لف و هویل^{۱۸} (۱۹۹۵) آن را به عنوان «انتظارات غیر واقعی از کودکان» تعریف کردند. نظریه ارزش انتظاری موقعیتی^{۱۹} (SEVT) دیدگاهی جامع در مورد درک تعامل کودک و والدین ارائه می‌دهد (ایکلز^{۲۰} و همکاران، ۱۹۸۳). در این مدل بیان می‌شود که افراد تحت تأثیر فرآیندهای توسعه، فرآیندهای موقعیتی، تفاوت‌های فردی و فرآیندهای بافت فردی قرار می‌گیرند. عملکرد و موفقیت کودکان در وظایف مختلف تحت تأثیر باورها، ارزش‌ها و رفتار اجتماعی کنندگان مهم و زمینه‌های فرهنگی گسترده‌تر قرار دارد (کایناک و همکاران، ۲۰۲۰). تقریباً دو سوم از نوجوانان گزارش می‌دهند که برای عملکرد تحصیلی بهتر از جانب والدینشان به آن‌ها فشار می‌آید (دیب، استرودل و سان^{۲۱}، ۲۰۱۵). همچنین نتایج

است که امنیت عاطفی و فیزیکی را تأمین کند. با نظر به این عناصر سازمانی حیاتی طرح کلاسی معلم، محیطی را ایجاد می‌کند که دقت علمی و کنجکاوی فکری را بر می‌انگیزاند. معلمان اثرگذار در حد امکان مسائلی را پیش‌بینی می‌کنند که برای پیش‌برد روان کلاس نیاز است. کلاس درس به عنوان سازمانی رسمی درصدد تحقق اهداف آموزشی و تربیتی است. معلمان در کلاس درس مسئول ایجاد نظم و آرامش، استفاده از منابع و مواد کمک آموزشی، استفاده از راهبردهای یاددهی-یادگیری و ارزشیابی پیشرفت تحصیلی است. انجام این فعالیت‌ها مستلزم مدیریت کلاس درس است. نتایج مطالعه لونگوباردی^۱ و همکاران (۲۰۱۶) ارتباط معلم-دانش‌آموز را به عنوان عامل حمایت‌کننده در خلال انتقال دانش‌آموزان به دبیرستان نشان می‌دهد و کیفیت این ارتباط را در پیشگیری خطر شکست در دبیرستان متذکر می‌شود.

با توجه به این موضوع، توانمندی اجتماعی-هیجانی^۲ یک عامل کلیدی و ارزشمند برای رشد دانش‌آموزان با توجه به ماهیت مهم و ارتباط تعیین شده آن با پیامدهای مثبت کوتاه و بلندمدت مانند پاسخگویی به چالش‌های یادگیری، بهبود موفقیت تحصیلی، پیشگیری از رفتارهای مخاطره‌آمیز، ایجاد حالت هیجانی مثبت و ارتقاء رفاه روان‌شناختی است (گتس کلد^۳ و همکاران، ۲۰۲۰). علیرغم سادگی ظاهری این مفهوم، به طور تاریخی، اجماع نظری کمی برای تعریف و مفهوم‌سازی توانمندی اجتماعی-هیجانی وجود داشته است (کالی^۴، ۲۰۱۹). در میان تعاریف مختلف، مطابق با انجمن یادگیری تحصیلی، اجتماعی و هیجانی^۵ (کسل، ۲۰۱۵) یک موضوع مشترک این است که توانمندی اجتماعی-هیجانی اصطلاحی چتری بوده که انواع مختلف مهارت‌های اجتماعی، هیجانی و یا رفتاری را در بر می‌گیرد و از طریق پنج بُعد خود-آگاهی^۶ (قابلیت شناخت و درک هیجانات، افکار و رفتارهای خود و نیز آگاه بودن از نقاط قوت و ضعف خود)، آگاهی اجتماعی^۷ (قابلیت توجه کردن و همدلی با دیدگاه دیگران و درک و پیروی از هنجارهای اجتماعی)، خود-گردانی^۸ (توانایی مدیریت و تنظیم افکار، احساسات و رفتارها برای تسهیل انگیزش و رسیدن به اهداف خود)، مدیریت ارتباط^۹ (توانایی شروع و حفظ روابط مثبت مانند گوش دادن مؤثر، برقراری ارتباط واضح و تعامل محترمانه با دیگران) و تصمیم‌گیری مسئولانه^{۱۰} (ظرفیت ایجاد انتخاب‌های آبرومند و سازنده در رابطه با رفتار و تعاملات اجتماعی فرد در موقعیت‌ها و زمینه‌های مختلف) عملیاتی می‌شود (نعمتی، بدری گرگری و ارکانی، ۱۴۰۱؛ زایج^{۱۱} و همکاران، ۲۰۱۸). نتایج مطالعات تعدادی از محققان نشان داده‌اند که توانمندی

1. Longobardi
2. Social-emotional competence
3. Kats Gold
4. Collie
5. Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning (CASEL)
6. Self-awareness
7. Social awareness
8. Self-management
9. Relationship management
10. Responsible decision making
11. Zych
12. Panayiotou
13. Schiffrin & Liss
14. Quach
15. Çelik & Yıldırım
16. Akhtar, & Aziz
17. parental academic pressure
18. Leff and Hoyle
19. Situated Expectancy Value Theory
20. Eccles
21. Deb, Strodl, & Sun

روان‌شناسی مدرسه و آموزشگاه

درخشان احساس می‌شود. شناسایی پیشایندها و عوامل تأثیرگذار بر سرزندگی تحصیلی و ظرفیت دانش‌آموزان در برخورد با چالش‌ها و موانع تحصیلی به‌ویژه در نوجوانی امری ضروری به نظر می‌رسد. به‌علاوه، این پژوهش از آن‌ها اهمیت دارد که شناسایی پیشایندهای سرزندگی تحصیلی می‌تواند برای معلمان و مشاوران در تدوین برنامه‌های مختلف برای افزایش سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان با نیازهای ویژه مفید باشد. بنابراین سؤال اصلی تحقیق این است که آیا مدل ادراک از رابطه والدینی، ادراک از روابط معلم-دانش‌آموز با میانجی توانمندی هیجانی و اجتماعی با فشار تحصیلی ادراک شده از برآزش مناسبی برخوردار است.

روش پژوهش

جامعه آماری، نمونه و روش نمونه‌گیری

جامعه آماری این پژوهش را کلیه دانش‌آموزان ۱۵ تا ۱۸ سال مدارس استعداد‌های درخشان شهر تهران در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۲ تشکیل می‌دهند. روش نمونه‌گیری در این پژوهش بر اساس روش نمونه‌گیری در دسترس بود. نمونه این پژوهش ۳۰۰ نفر از دانش‌آموزان استعداد‌های درخشان شهر تهران بودند که به روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. به این صورت که پس از کسب مجوزهای لازم از سازمان آموزش و پرورش شهر تهران و هماهنگی با مسئولین مراکز آموزشی حضور پیدا کرده و ضمن دسترسی به پرونده دانش‌آموزان استعداد‌های درخشان ضمن بیان اهداف پژوهش از آن‌ها خواسته شد تا به سؤالات پرسشنامه‌ها متناسب با ویژگی‌ها خود پاسخ دهند و حتی‌المقدور سؤالی را بدون پاسخ نگذارند. در ادامه ضمن بررسی ملاک‌های ورود به پژوهش شامل رضایت آگاهانه برای شرکت در پژوهش، تحصیل در دوره متوسطه در مدارس تیزهوشان تهران و نداشتن سابقه بیماری‌های جدی پزشکی و روان‌پزشکی مستلزم مصرف دارو بود و ملاک خروج نیز شامل عدم دقت در پاسخگویی به پرسشنامه‌ها و انصراف از ادامه همکاری در پژوهش بود. جهت آزمون مدل پیشنهادی و فرضیه‌های پژوهش، با در نظر گرفتن تعداد متغیرها و بر اساس نظر متخصصان از جمله ساپر^۸ (۲۰۲۳) اندازه اثر

1. Grolnick
2. Koutsoulis & Campbell
3. DiBartolo & Rendón
4. Quach
5. Adams
6. Kulakow
7. Li
8. Soper

مطالعات نشان می‌دهد فشار والدینی بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان تأثیر می‌گذارد (کرولینگ^۱ و همکاران، ۲۰۰۲؛ کوتسولیس و کمپل^۲، ۲۰۰۱). علاوه بر این، فشار تحصیلی والدین نه تنها بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان، بلکه بر مهارت‌های اجتماعی و عاطفی آنان نیز تأثیر می‌گذارد (کایناک و همکاران، ۲۰۲۰). همچنین فشار تحصیلی ادراک شده با اضطراب و افسردگی (دیبارتول و رندون^۳، ۲۰۱۲؛ گواچ^۴ و همکاران، ۲۰۱۵)، کاهش عزت نفس (آدامز^۵ و همکاران، ۲۰۰۰) مرتبط است. گلاگوف^۶ و همکاران (۲۰۲۱) فشار مربوط به مدرسه و حمایت والدین به عنوان پیش‌بینی‌کننده تغییر در سطح استرس دانش‌آموزان از اوایل تا اواسط نوجوانی نتایج نشان می‌دهد که سطح استرس عمومی از اوایل تا اواسط نوجوانی فقط برای دانش‌آموزان مدارس پایین‌تر افزایش می‌یابد. در مطالعه‌ای لی^۷ و همکاران (۲۰۲۲) روابط والدین و فرزند با عملکرد و سرزندگی تحصیلی دانشجویان: نقش‌های واسطه‌ای زنجیره‌ای سپاسگزاری و سرمایه روان‌شناختی نتایج نشان داد که نتایج نشان داد که (۱) رابطه والد-کودک بر عملکرد و سرزندگی تحصیلی دانشجویان تأثیر مثبت و معنادار دارد (۲) قدردانی تا حدی واسطه رابطه والد-فرزند با عملکرد و سرزندگی تحصیلی دانشجویان بود (۳) سرمایه روان‌شناختی تا حدی واسطه رابطه والد-فرزند و عملکرد و سرزندگی تحصیلی دانشجویان بود و (۴) قدردانی و سرمایه روان‌شناختی یک اثر واسطه‌ای سریالی (مرتب دوم) بین روابط والد-فرزند و عملکرد سرزندگی تحصیلی دانشجویان اعمال کرد. همان‌گونه که پژوهش‌ها نشان می‌دهند برخورداری از سرزندگی تحصیلی و همچنین، تلاش برای کسب موفقیت، به داشتن حمایت اجتماعی، روابط والدینی، نظم و انسجام آموزشی معلم و ارتباط با معلم نیاز دارد تا سطح توانمندی هیجانی و اجتماعی در دانش‌آموزان با نیازهای ویژه بهبود پیدا کند و سطح فشار تحصیلی ادراک شده متناسب با توانایی آنها کاسته شود که توجه به ابعاد روان‌شناختی سرزندگی تحصیلی نشان از اهمیت متغیرهای پژوهش حاضر در حوزه تحصیل دارد. با وجود این، پژوهشی در ایران درباره رابطه مؤلفه‌های روان‌شناسی مثبت (سرزندگی تحصیلی)، روان‌شناسی خانواده (روابط والد و فرزند)، روان‌شناسی مدرسه (روابط معلم و دانش‌آموز) و مهارت‌افزایی (توانمندی هیجانی و اجتماعی) به همراه سطح فشار تحصیلی ادراک شده به عنوان یک سازه تأثیرگذار بازدارنده بر سرزندگی تحصیلی به خصوص در دانش‌آموزان با نیازهای ویژه صورت نگرفته است و کمبود پژوهش در این حوزه پژوهشی در جامعه هدف و به خصوص دانش‌آموزان استعداد‌های

شش خرده را می‌سنجد که شامل درگیری مادر، درگیری پدر، حمایت مادر از خودمختاری، حمایت پدر از خودمختاری، گرمی مادر و گرمی پدر است. قابلیت اعتماد این مقیاس در منبع اصلی با محاسبه آلفای کرونباخ ۰/۸۶ تا ۰/۷۹ گزارش شده است. در پژوهش حجازی و عباسی (۱۴۰۰) رویی سازه با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی این مقیاس شاخص‌های برازندگی $(X^2/df=2/71)$ ، $AGFI=0/07$ ، $RMSEA$ ، $GFI=0/92$ و $AGFI=0/94$ به دست آمد. در دامنه قابل قبولی قرار دارند و وجود سه عامل فوق تأیید شد. باباخانی، حجازی و پاشاشریفی (۱۳۹۶) در هنجاریابی این پرسشنامه در بین ۸۰۸ دانش‌آموزان دبیرستانی ضریب آلفای کرونباخ را برای درگیری مادر ۰/۷۶، خودمختاری مادر ۰/۸۰، گرمی مادر ۰/۸۲، درگیری پدر ۰/۷۷، خودمختاری پدر ۰/۷۸، گرمی پدر ۰/۸۱ و کل ۰/۹۴ گزارش نموده‌اند.

ادراک از روابط معلم- دانش‌آموز: در پژوهش حاضر به منظور اندازه‌گیری ادراک از روابط معلم- دانش‌آموز از پرسشنامه معلم به عنوان بافت اجتماعی که توسط بیلیمونت، اسکینر، ولبورن و کانل^۸ (۱۹۹۲) توسط گرونیک و همکاران (۱۹۹۷) تهیه شده است، استفاده شد. این ابزار سه بعد خودمختاری ادراک شده، ساختار ادراک شده و درگیری ادراک شده را به صورت مجزای می‌سنجد. هر خرده مقیاس دارای ۸ گویه است. سازندگان آزمون، آلفای کرونباخ محاسبه شده برای بعد ساختار ۰/۷۶، برای بعد درگیری ۰/۸۰ و برای بعد حمایت خودمختار ۰/۷۹ گزارش کرده‌اند. ضریب آلفای خودمختاری ادراک شده، ساختار ادراک شده و درگیری ادراک شده در پژوهش حجازی و عباسی (۱۴۰۰) به ترتیب ۰/۷۷، ۰/۷۷ و ۰/۶۰ به دست آمد. همچنین رویی سازه به روش تحلیل عاملی تأییدی این پرسشنامه شاخص‌های براغزش مدل مطلوب بودند. $(X^2/df=2/38)$ ، $AGFI=0/07$ ، $RMSEA=0/07$ و $GFI=0/92$ ، $AGFI=0/90$ ، ضریب پایایی به روش آلفای کرونباخ در مطالعه حجازی و عباسی (۰/۱۴۰۰) ۰/۷۶ به دست آمد.

پرسشنامه توانمندی اجتماعی- هیجانی: پرسشنامه توانمندی اجتماعی-هیجانی یک ابزار ۲۵ گویه‌ای است که توسط ژائو و ایی (۲۰۱۲) طراحی و توسعه یافته است. این پرسشنامه متشکل از پنج بُعد

1. Anticipated effect size
2. Desired statistical power level
3. Desired statistical power level
4. Probability level
5. perceived parent relationship
6. Grolnick, Deci, & Ryan
7. perceived teacher-student relationship questionnaire
8. Belmont, Skinner, Wellborn, & Connell

مورد نظر^۱ ۰/۱۹، توان آماری آزمون^۲ در این پژوهش ۰/۹۰، تعداد متغیرهای مکنون در این پژوهش ۵ متغیر است و تعداد متغیرهای آشکار^۳ ۱۸ (عامل پرسشنامه‌ها) و در نهایت میزان خطای نوع اول را جهت دستیابی به سطوح اطمینان^۴ ۹۵ یا ۹۹ درصد با مقادیر ۰/۰۵ در نظر گرفته شد که با توجه به فرمول حداقل حجم نمونه ۲۰۰ نفر به دست آمد؛ اما با در نظر گرفتن احتمال داشتن افت آزمودنی‌ها، پرسشنامه‌های مخدوش و داده‌های پرت ۳۰۰ داده اجرا شد. فرم رضایت نامه به شرکت کنندگان داده شد تا در صورت رضایت برای شرکت در پژوهش آن را پر کنند. در این فرم تصریح شده بود که شرکت کنندگان این حق را دارند که در هر مرحله از پژوهش بر اساس اختیار کامل به همکاری خود با پژوهشگر خاتمه دهند و در خصوص محرمانه بودن اطلاعات نیز به شرکت کنندگان اطمینان خاطر داده شد. پس از حذف پرسشنامه‌های ناقص و مخدوش، و همچنین حذف داده‌های پرت تک متغیری و چند متغیری، تعداد ۳۰۰ پرسشنامه باقیمانده، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

پرسشنامه سرزندگی تحصیلی (ABQ): دهقانی‌زاده و حسین‌چاری (۲۰۱۲) این مقیاس را با الگوگیری از مقیاس سرزندگی تحصیلی مارتین و همکاران (۲۰۰۶) ساختند و دارای ۹ گویه است. نمره‌گذاری مقیاس بر اساس طیف ۵ درجه‌ای لیکرت، از کاملاً مخالف (۱) تا کاملاً موافق (۵) اختصاص یافته است. **دهقانی‌زاده و حسین‌چاری (۲۰۱۲)** در پایایی مقیاس، بررسی و ضرایب آلفای کرونباخ را ۰/۸۰ و ضریب باز آزمایی را ۰/۷۳ به دست آوردند که بیان‌کننده برخورداری آزمون از پایایی مناسب است. همچنین، بررسی رویی درونی مقیاس نشان داد دامنه همبستگی گویه‌ها با نمره کل بین ۰/۵۱ تا ۰/۶۸ به دست آمد. به منظور بررسی ساختار عاملی (روایی سازه) پرسشنامه از تحلیل مؤلفه اصلی استفاده شد که نتایج نشان دادند گویه‌ها بار عاملی بالای ۰/۴ دارند و در کل، ۹ گویه ۳۷ درصد واریانس سازه سرزندگی را تبیین کردند.

پرسشنامه ادراک از روابط والدینی: در پژوهش حاضر به منظور اندازه‌گیری ادراک از روابط والدینی از پرسشنامه ادراک والدین که توسط گرونیک، دسی و رایان^۶ (۱۹۹۷) تهیه شده است، استفاده شد. این مقیاس ۴۲ سؤال دارد که ۲۱ سؤال آن مربوط به مادر و ۲۱ سؤال مربوط به پدر است. سؤال‌ها در دو نیمه برای پدر و مادر تکرار شده‌اند. آزمودنی‌ها بر اساس یک لیکرت ۷ درجه‌ای، میزان موافقت و مخالفت خود را با هر سؤال گزارش می‌کنند. این مقیاس

روان‌شناسی مدرسه و آموزشگاه

همچنین همسانی درونی برای خرده مقیاس فشار روان‌شناختی ۰/۸۵۱، محدودیت ۰/۸۴۳ و انتظارات سطح بالا ۰/۷۹۲ گزارش کردند. همچنین پایایی پرسشنامه به روش امگا مک دونالد برای محدودیت ۰/۸۴۷، انتظارات بسیار بالا ۰/۷۹۴ و برای کل ۰/۹۱۰ گزارش کردند. روایی سازه که توسط آن‌ها بر روی این پرسشنامه انجام گرفت وجود سه عامل فشار روان‌شناختی، محدودیت و انتظارات سطح بالا را مورد تأیید قرار داد. روایی سازه این پرسشنامه در این پژوهش از برازش مطلوب برخوردار بود ($X^2/df=2/421$)، $RMSEA = 0/08$ ، $GFI=0/91$ و $AGFI=0/90$). ضریب پایایی به روش آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه ۰/۸۲ و برای خرده مقیاس‌های فشار روان‌شناختی ۰/۷۹، محدودیت و انتظارات غیرواقع بینانه ۰/۸۰ به دست آمد.

در این پژوهش، برای تحلیل مقدماتی داده‌ها از آمار توصیفی (میانگین، انحراف معیار، کمترین و بیشترین نمره و ضریب همبستگی) و برای ارزیابی مدل پیشنهادی از روش مدل یابی معادلات ساختاری و برای بررسی روابط غیر مستقیم متغیرها از روش بوت استرپ صد کی^۵ و بوت استرپ سوداری تصحیح شده^۶ استفاده شد. داده‌ها، با استفاده از بسته نرم‌افزاری آماری برای علوم اجتماعی (SPSS)، نسخه ۲۶ و نرم افزار تحلیل ساختارهای گشتاوری (Amos)، نسخه ۲۴ انجام شد.

یافته‌ها

میانگین سن (و انحراف استاندارد) دانش‌آموزان ۱۶/۴۸ (و ۳/۲۳) بود. از بین افراد شرکت کننده در مطالعه ۱۱۸ نفر (۳۹/۳ درصد) در پایه دهم، ۱۲۰ نفر (۴۰ درصد) در پایه یازدهم و ۶۲ نفر (۲۶/۷ درصد) در پایه دوازدهم مشغول به تحصیل بودند.

1. Zhou, & Ee
2. Aguilari
3. perceived parental academic pressure scale
4. Kaynak
5. percentile bootstrap
6. bia- corrected bootstrap

خودآگاهی (گویه‌های ۱، ۶، ۱۱، ۱۶ و ۲۱)، آگاهی هیجانی (گویه‌های ۲، ۷، ۱۲، ۱۷ و ۲۲)، خودگرانی (گویه‌های ۳، ۸، ۱۳، ۱۸ و ۲۳)، مدیریت ارتباط (گویه‌های ۴، ۹، ۱۴، ۱۹ و ۲۴) و تصمیم‌گیری مسئولانه (گویه‌های ۵، ۱۰، ۱۵، ۲۰ و ۲۵) است. کلیه گویه‌ها با مقیاس لیکرت شش درجه‌ای از ۱ «کاملاً نادرست» تا ۶ «کاملاً درست» ارزیابی می‌شوند. نمره کل پرسشنامه می‌تواند از دامنه ۲۵ تا ۱۵۰ متغیر باشد. روایی و پایایی پرسشنامه از سوی پژوهش‌های متعدد تأیید شده است. در مطالعه ژائو و ای^۱ (۲۰۱۲) نتایج تحلیل عاملی تأییدی مرتبه اول حاکی از آن بود که مدل پیشنهادی پنج بُعدی پرسشنامه توانمندی اجتماعی-هیجانی برازش قابل قبولی با داده‌ها دارد (بار عاملی هر گویه بالاتر از ۰/۳۰). همچنین، آگویلا^۲ و همکاران (۲۰۱۹) نشان دادند پرسشنامه توانمندی اجتماعی-هیجانی از همسانی درونی مناسبی برخوردار است؛ به طوری که ضرایب آلفای کرونباخ برای ابعاد خود-آگاهی، آگاهی اجتماعی، خود-گردانی، مدیریت ارتباط و تصمیم‌گیری مسئولانه به ترتیب برابر ۰/۷۲، ۰/۷۶، ۰/۸۱، ۰/۷۳ و ۰/۸۲ به دست آمد. در ایران، یافته‌های پژوهش فرودیان و همکاران (۱۳۹۸) با نمونه‌ای از دانش‌آموزان دختر دوره دوم متوسطه (دیبرستان)، مؤید روایی مطلوب پرسشنامه به روش‌های تحلیل عاملی اکتشافی و تأییدی بود. به علاوه، مقادیر ضرایب آلفای کرونباخ برای ابعاد خود-آگاهی، خود-گردانی، آگاهی اجتماعی، مدیریت ارتباط و تصمیم‌گیری مسئولانه به ترتیب برابر ۰/۸۶، ۰/۷۰، ۰/۸۶، ۰/۷۹ و ۰/۸۷ گزارش شده است.

مقیاس فشار تحصیلی ادراک شده والدینی^۳ (PPAPS): این مقیاس توسط کایناک^۴ و همکاران (۲۰۲۰) طراحی شد. این پرسشنامه متشکل از ۳۲ سؤال است که سه زیرمقیاس فشار روان‌شناختی، محدودیت و انتظارات غیرواقع بینانه را مورد سنجش قرار می‌دهد. پاسخ هر کدام از گویه‌ها دارای نمرات یک تا پنج است که از «کاملاً نامناسب» = ۱ تا «کاملاً مناسب» = ۵ شامل می‌شود. کایناک و همکاران (۲۰۲۰) همسانی درونی کلی این پرسشنامه را ۰/۹۰۹ گزارش نمودند.

جدول ۱. میانگین، انحراف استاندارد و فرض نرمال بودن داده‌ها

متغیر	M	SD	کجی	کشیدگی
سرنزدگی تحصیلی	۲۲/۳۶	۵/۱۴	-۰/۳۲۲	-۰/۴۷۰
رابطه با پدر	۵۵/۴۴	۶/۳۶	-۰/۱۳۳	-۰/۴۴۴
رابطه با مادر	۵۹/۶۳	۷/۱۷	-۰/۶۱۸	-۰/۴۳۸
ادراک از روابط معلم-دانش آموز	۷۲/۶۶	۹/۴۴	-۰/۴۳۳	-۰/۵۵۲
توانمندی اجتماعی-هیجانی	۷۱/۴۴	۹/۰۹	-۰/۳۰۵	-۰/۵۵۸
فشار تحصیلی والدینی	۸۴/۱۹	۱۰/۰۶	-۰/۱۳۱	-۰/۱۵۸

نمودار پراکندگی بررسی شد و نتایج نشان داد که فرض خطی بودن بین متغیرهای مستقل- میانجی، مستقل- وابسته و میانجی- وابسته برقرار است. بررسی داده‌های پرت تک متغیری با استفاده از نمودار جعبه‌ای و چندمتغیری با استفاده از فاصله ماکسیمیسی^۱ بررسی شد. داده‌های پرت تک و چندمتغیری قبل از تحلیل داده‌ها حذف شد. فرض استقلال خطای باقیمانده با استفاده از آزمون دورین واتسون بررسی شد و عدم هم خطی چند گانه با استفاده از آماره رواداری و تحمل نیز برقرار بود. در ادامه ضریب همبستگی هر یک از متغیرهای پژوهش آمده است.

مطابق جدول ۱ میانگین و انحراف استاندارد نمره برای متغیرهای پژوهش آمده است. میانگین (و انحراف استاندارد) سرزندگی تحصیلی ۲۲/۳۶ (و ۵/۱۴)، رابطه با پدر ۵۵/۴۴ (و ۶/۳۶)، رابطه با مادر ۵۹/۶۳ (و ۷/۱۷)، ادراک از روابط معلم- دانش آموز ۷۲/۶۶ (و ۹/۴۴)، توانمندی هیجانی- اجتماعی ۷۱/۴۴ (و ۹/۰۹) و فشار تحصیلی والدینی ۸۴/۱۹ (و ۱۰/۰۶) بود. جهت بررسی نرمال بودن داده‌ها از آزمون‌های کجی و کشیدگی استفاده شد؛ آماره‌های کشیدگی و کجی متغیرهای پژوهش بین ۲± بوده است بنابراین فرض نرمال بودن بدرستی رعایت شده است. فرض خطی بودن با استفاده از

جدول ۲. ماتریس ضریب همبستگی متغیرهای پژوهش

متغیر	۱	۲	۳	۴	۵	۶
رابطه با پدر	۱					
رابطه با مادر	۰/۴۱**	۱				
ادراک از روابط معلم- دانش آموز	۰/۴۷**	۰/۵۷**	۱			
توانمندی اجتماعی- هیجانی	۰/۴۴**	۰/۳۹**	۰/۴۱**	۱		
فشار تحصیلی والدینی	-۰/۴۷**	-۰/۴۴**	-۰/۳۷**	-۰/۵۱**	۱	
سرزندگی تحصیلی	۰/۵۵**	۰/۵۰**	۰/۴۹**	۰/۵۴**	۰/۴۵**	۱

بین فشار تحصیلی والدینی با سرزندگی تحصیلی رابطه منفی و معناداری وجود دارد ($P \leq 0/001$).

مطابق جدول ۲ بین متغیرهای رابطه با پدر و مادر، ادراک از روابط معلم و دانش آموز و توانمندی هیجانی- اجتماعی با سرزندگی تحصیلی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد ($P \leq 0/001$). همچنین

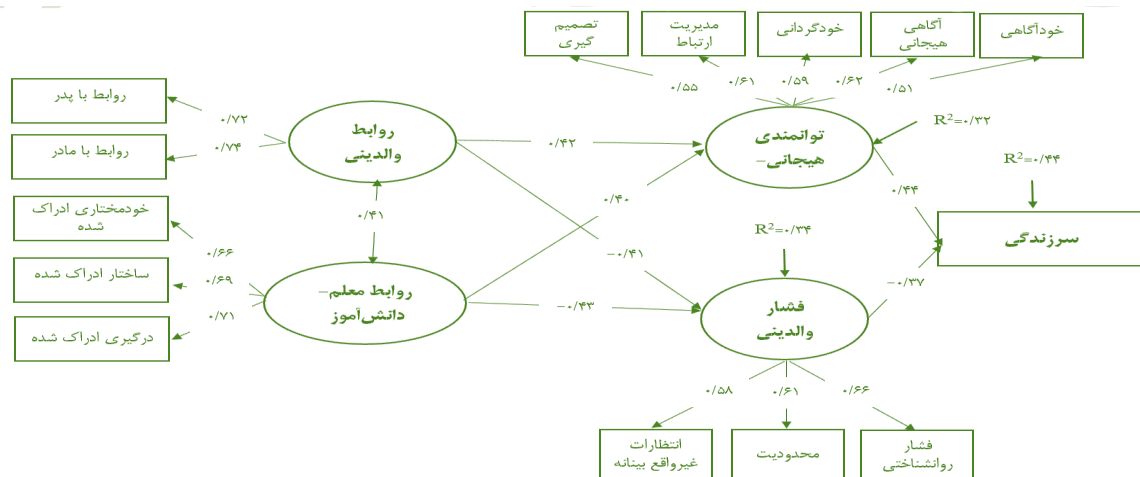
جدول ۳. شاخص‌های برازش مدل

مدل	X ² /DF	P	CFI	IFI	GFI	TLI	NFI	RMSEA
کل نمونه	۲/۳۶۱	۰/۰۰۱	۰/۹۲	۰/۹۴	۰/۸۹	۰/۹۱	۰/۹۲	۰/۰۸

همان‌طور که در جدول ۴ مشاهده می‌شود اثر غیرمستقیم روابط والدینی به سرزندگی تحصیلی از طریق توانمندی هیجانی- اجتماعی ($\beta = 0/186$) و روابط معلم دانش آموز به سرزندگی تحصیلی از طریق توانمندی هیجانی- اجتماعی ($\beta = 0/177$) مثبت و معنادار است ($P \leq 0/05$). همچنین نتایج اثر غیرمستقیم روابط معلم دانش آموز به سرزندگی تحصیلی از طریق فشار والدینی ($\beta = -0/151$) و روابط معلم دانش آموز به سرزندگی تحصیلی از طریق فشار والدینی ($\beta = -0/161$) منفی و معنادار است ($P \leq 0/05$). بنابراین روابط والدینی و روابط معلم دانش آموز از طریق توانمندی هیجانی- اجتماعی اثر مثبت غیر مستقیمی بر سرزندگی تحصیلی دارد. روابط والدینی و روابط معلم دانش آموز از طریق فشار والدینی اثر منفی غیر مستقیمی بر سرزندگی تحصیلی دارد.

شاخص‌های برازندگی در نتیجه آزمون الگوی پیشنهادی آورده شده‌اند. مقدار خبی دو (χ^2) معنادار شده است، اما از آنجا که در نمونه‌های بزرگ این شاخص معمولاً معنادار است و نمی‌توان آن را به‌عنوان ملاکی مطمئن در جهت بررسی برازش الگوی پیشنهادی با داده‌ها در نظر گرفت. همچنین، سایر شاخص‌های برازندگی، مانند نسبت مجذور خبی به درجه آزادی (χ^2/df) با مقدار ۲/۳۶۱ برای مدل چهار عاملی، شاخص برازندگی افزایشی (IFI) با مقدار ۰/۹۲، شاخص برازندگی تطبیقی (CFI) با مقدار ۰/۹۴ شاخص نیکویی برازش (GFI) با مقدار ۰/۸۹، شاخص توکر- لوپس (TLI= ۰/۹۱) و جذر میانگین مجذورات خطای تقریب (RMSEA) با مقدار ۰/۰۸ برای مدل پیشنهادی حاکی از برازش مطلوب الگوی اصلی پیشنهادی با داده‌ها است.

1. Mahalanobis Distance

شکل ۱. مدل نهایی روابط والدینی- روابط معلم دانش آموز با سرزندگی تحصیلی از طریق فشار والدینی و توانمندی هیجانی- اجتماعی

جدول ۴. ضرایب استاندارد مستقیم و غیر مستقیم متغیرهای پژوهش

ضرایب مستقیم					
متغیر	اثر	SE	حد پایین	حد بالا	P
روابط والدینی <--> توانمندی هیجانی- اجتماعی	۰/۴۲۱	۰/۰۴۹	۰/۳۹۶	۰/۴۸۹	۰/۰۰۱
روابط والدینی <--> فشار والدینی	-۰/۴۱۳	۰/۰۵۷	-۰/۳۸۷	-۰/۴۷۸	۰/۰۰۱
روابط معلم- دانش آموز <--> توانمندی هیجانی- اجتماعی	۰/۴۰۴	۰/۰۵۹	۰/۳۱۸	۰/۴۷۷	۰/۰۰۳
روابط معلم- دانش آموز <--> فشار والدینی	۰/۴۳۱	۰/۰۴۶	۰/۳۴۶	۰/۴۹۶	۰/۰۰۱
توانمندی هیجانی- اجتماعی <--> سرزندگی تحصیلی	۰/۴۴۲	۰/۰۴۰	۰/۳۱۲	۰/۴۹۶	۰/۰۰۱
فشار والدینی <--> سرزندگی تحصیلی	-۰/۳۷۳	۰/۰۶۷	-۰/۲۹۸	-۰/۴۰۳	۰/۰۰۶
ضرایب غیرمستقیم					
روابط والدینی <--> توانمندی هیجانی- اجتماعی <--> سرزندگی تحصیلی	۰/۱۸۶	۰/۰۳۳	۰/۱۷۴	۰/۱۹۸	۰/۰۰۵
روابط والدینی <--> فشار والدینی <--> سرزندگی تحصیلی	-۰/۱۵۱	۰/۰۲۹	-۰/۱۴۱	-۰/۱۶۸	۰/۰۵
روابط معلم دانش آموز <--> توانمندی هیجانی- اجتماعی <--> سرزندگی تحصیلی	۰/۱۷۷	۰/۰۳۹	۰/۱۶۴	۰/۱۹۲	۰/۰۰۹
روابط معلم دانش آموز <--> فشار والدینی <--> سرزندگی تحصیلی	-۰/۱۶۱	۰/۰۳۰	-۰/۱۵۲	-۰/۱۷۸	۰/۰۵

بحث و نتیجه‌گیری

حاکم بر ارتباط بین والد و فرزند را که بر روی جهت‌مندی و فعالیت-های هدفمند فرزند تأثیر می‌گذارند. در این بین مراد از هدف‌مندی، رابطه‌ای معنادار است که در زنجیره فعالیت‌ها و برنامه‌های یک فرد در طول زمان مشاهده می‌شود، محصول وجود ارزش‌ها، باورها و قواعدی است که از درون آنها کشش‌ها و رانش‌ها به سوی موضوعی در فرد ایجاد می‌شود، در او حس معنا و انگیزه برای انجام فعلی ایجاد می‌کنند و بر اساس آنها وی در بین جریان‌های فکری و شبکه‌های زندگی موجود جامعه خود، جهت‌یابی می‌کند و به موضع و جایگاه خود و پیامدهای آن برای تحول خود آگاه می‌شود. بنابراین، ایجاد ایمنی و روابط والدینی مثبت بین هر کدام از والدین با فرزند می‌تواند زمینه‌ساز استقلال، خودمختاری، خودآگاهی شود و ادراک این توانمندی بتواند زمینه‌ساز سرزندگی و بهزیستی تحصیلی می‌شود (لای و همکاران، ۲۰۱۹).

پژوهش حاضر منجر به تلویحات بسیاری در زمینه روابط والد-فرزند و معلم- دانش‌آموز در ارتباط با سرزندگی تحصیلی توانمندی هیجانی- اجتماعی به همراه فشار تحصیلی والدینی در نوجوانان تیز هوش شد. هدف پژوهش حاضر الگوی ساختاری ادراک از روابط والدینی و ادراک از روابط والدینی و ادراک از روابط معلم- دانش‌آموز با سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان تیزهوش نقش میانجی توانمندی هیجانی- اجتماعی و فشار تحصیلی ادراک شده بود. نتایج مطالعه حاضر نشان داد که روابط والدینی اثر مثبت مستقیمی بر توانمندی هیجانی- اجتماعی دارد. این نتایج با مطالعات دیگر برای مثال (مک-آدامز و همکاران، ۲۰۱۶؛ حجازی و عباسی، ۱۴۰۰) همخوانی دارد. الگوی ارتباط والد فرزند، الگویی نظری است که تأثیر ویژگی‌های

نتایج حاصل از مطالعه حاضر نشان داد که روابط والدینی اثر مثبت غیر مستقیمی بر سرزندگی تحصیلی از طریق توانمندی هیجانی-اجتماعی دارد. این نتایج با مطالعات دیگر برای مثال (زایچ و همکاران، ۲۰۱۸؛ گلاگوف و همکاران، ۲۰۲۱؛ لی و همکاران، ۲۰۲۲) همخوانی دارد.

در تبیین این یافته پژوهش می‌توان گفت بهزیستی هر دو والد از عوامل تأثیرگذار بر موفقیت تحصیلی محسوب می‌شود که تأثیر خود را از طریق ایجاد توانمندی تحصیلی، اجتماعی و هیجانی در فرزندان اعمال می‌کند. به این ترتیب در کنار عوامل مربوط به مدرسه که بر اساس ادبیات پژوهش بر موفقیت تحصیلی تأثیر می‌گذارد، خانواده دانش‌آموزان نیز در این مورد نقش مهمی ایفا می‌کند. مسئله‌ای که کمتر مورد توجه قرار گرفته است. در واقع در صورتی که مدرسه از شرایط بسیار خوبی برخوردار باشد، اگر بهزیستی ذهنی دانش‌آموز تحت تأثیر والدین و خانواده پایین باشد، موفقیت تحصیلی قطعاً تحت تأثیر قرار می‌گیرد. از سوی دیگر نظارت و کنترل غیر مکفی از سوی والدین، درگیری و اختلاف نظر والدین با یکدیگر و اختلاف شدید درون خانواده، حمایت عاطفی اندک از سوی والدین می‌تواند بر ابعاد روان‌شناختی، اجتماعی و تحصیلی فرزندان اثرات منفی داشته باشد، لذا روابط والدین با یکدیگر و نحوه فراگیری رفتار توسط فرزندان از جمله عوامل اثربخش بر گرایش و سرزندگی تحصیلی است. به این دلیل که خانواده به عنوان اولین و مهمترین کانون رشد و تربیت نوجوانان، اهمیت فوق‌العاده‌ای در شکل‌گیری و تکامل رفتاری دارد. در این دوره، نوجوانان نیازهای گوناگونی از قبیل کسب هویت، درک ارزش وجودی خویش، خودآگاهی، استقلال عاطفی از خانواده، برقراری روابط سالم با دیگران و کسب مهارت‌های لازم در دوست‌یابی را دارند (نریمانی، تقی‌زاده و نریمانی، ۱۴۰۱). تأمین این گونه نیازها در محیط خانوادگی گرم و ارضاء‌کننده صورت می‌گیرد. در واقع، مراقبت، درک همدلانه و مشارکت، ساختار قدرت شفاف و حل مسأله از کارکردهای ضروری خانواده هستند که در تأمین سلامت روان‌شناختی، اجتماعی و هیجانی و متعاقب آن سرزندگی تحصیلی نقشی حیاتی ایفا می‌کنند (گیم و لی، ۲۰۱۳).

نتایج حاصل از مطالعه حاضر نشان داد که روابط معلم-دانش‌آموز اثر مثبت غیر مستقیمی بر سرزندگی تحصیلی از طریق توانمندی هیجانی-اجتماعی دارد. این نتایج با مطالعات دیگر برای مثال (پانایوتیو و همکاران، ۲۰۱۸؛ گلاگوف و همکاران، ۲۰۲۱؛ لی و همکاران، ۲۰۲۲) همخوانی دارد.

ساختار حمایتی و انگیزشی کلاس درس می‌تواند دانش‌آموزان را به

روابط معلم دانش‌آموز اثر مثبت مستقیمی بر توانمندی هیجانی-اجتماعی دارد. این نتایج با مطالعات دیگر برای مثال (گلاگوف و همکاران، ۲۰۲۱؛ لی و همکاران، ۲۰۲۲) همخوانی دارد. در تبیین این نتایج می‌توان گفت روابط بین فردی و تعریف شده بین معلم و دانش‌آموز که در بافت مدرسه تقویت شود (روابط با همسالان و معلمان) به دانش‌آموزان در رسیدن به اهداف تحصیلی آنها کمک می‌کند. با مروری بر پژوهش‌های انجام یافته، عوامل پیش‌بین سرزندگی تحصیلی را در سه گروه دسته‌بندی کرده‌اند: عوامل روان‌شناختی شامل خودکارآمدی، کنترل، احساس هدفمندی و انگیزش. عوامل مدرسه‌ای شامل مشارکت در کلاس، آرزوهای تحصیلی، رضایت از مدرسه، ارتباط با معلمان، پاسخگویی معلم، بازخورد موثر معلم، ارزش‌های مدرسه، فعالیت‌های خارج از مدرسه، برنامه درسی چالش‌برانگیز. عوامل خانواده و همسال شامل حمایت خانواده، پیوند مثبت با بزرگسالان، شبکه غیررسمی از دوستان، تعهد همسالان به آموزش، فرزندپروری مسئولانه و ارتباط با سازمان‌های فرا اجتماعی (حجازی و عباسی، ۱۴۰۰).

نتایج مطالعه حاضر نشان داد که روابط والدینی اثر منفی مستقیمی بر فشار تحصیلی والدینی دارد. این نتایج با مطالعات دیگر برای مثال (مک‌آدامز و همکاران، ۲۰۱۶؛ حجازی و عباسی، ۱۴۰۰) همخوانی دارد. در تبیین این یافته بر اساس اصول نظری و تجربی می‌توان گفت که، زمانی که دانش‌آموزان بر اساس نوع شخصیت، تجارب منحصر به فرد شخصی و نحوه درک و تفسیر وی از روابط با والدین به همراه ادراک سبک فرزندپروری والدین، نگرش‌ها، باورها و اعتقادات و همچنین ادراک وی از شیوه‌های آموزشی معلمان، ادراک از جو هدفی حاکم بر کلاس درس و حتی ادراک از جهت‌گیری هدفی والدینی و شیوه تعامل و میزان پذیرش نمرات کسب شده توسط والدین ابراز دچار ادراک فشار آموزشی خانوادگی شود میزان رغبت، انگیزه و اشتیاق او برای مطالعه و رسیدن به اهداف کاهش می‌یابد و این امر می‌تواند بر سرزندگی، اشتیاق، بهزیستی و ادراک مثبت او از توانمندی‌هایش کاسته شود. بنابراین عوامل متعددی می‌توانند بر این ادراک فشار تأثیرگذار باشند اما از همه مهمتر نارضایتی، انتظارات غیر واقع‌بینانه و محدودیت‌های نامناسب والدین است (لاین و همکاران، ۲۰۲۰).

نتایج مطالعه حاضر نشان داد که روابط معلم و دانش‌آموز اثر منفی مستقیمی بر فشار تحصیلی والدینی دارد. این نتایج با مطالعات دیگر برای مثال (گلاگوف و همکاران، ۲۰۲۱؛ لی و همکاران، ۲۰۲۲) همخوانی دارد.

روان‌شناسی مدرسه و آموزشگاه

گلاگوف و همکاران، ۲۰۲۱؛ لی و همکاران، ۲۰۲۲) همخوانی دارد. این یافته بیانگر آن است که سرزندگی تحصیلی که نوعی تاب‌آوری و مقابله با شرایط چالش برانگیز است با حمایت اولیه در خانواده قدرت گرفته و توسعه می‌یابد. این یافته نقش اولیه والدین را در توسعه سرزندگی تحصیلی بخوبی نشان می‌دهد. از طرفی ادراک از روابط با معلم با واسطه‌گری بهترین اهداف شخصی با سرزندگی ارتباط دارد. این یافته معرف آن است که معلم زمانی می‌تواند نقش مهمی در سرزندگی تحصیلی دانش‌آموزان داشته باشد. دانش‌آموزان دارای روابط مناسب با معلمان می‌توانند با استفاده از توانمندی‌های خود و حمایت آنها مشکلات خود را به نحو احسن حل و بر آن غلبه کنند و سازگارترند. این افراد قادرند به‌طور مؤثرتری از عهده رویدادهای ناخوشایند یا پیچیدگی زندگی برآمده و مثبت‌اندیشی بیشتری داشته باشند. آنها در کوشش‌های خود ثابت قدم‌ترند، اعتماد بیشتری نسبت به توانایی‌های خود و حمایت آموزشی دارند، در انجام تکالیف پشتکار دارند و غالباً نتیجه عملکرد آنان در سطح بالایی است، خودآگاهی، تسلط بر تکلیف، احساس هدفمندی، اشتیاق تحصیلی، برنامه‌ریزی، قابلیت اجتماعی، مهارتهای حل مسئله و سرزندگی تحصیلی از شاخص‌های این دانش‌آموزان است (رایان و سیم، ۲۰۱۲). از محدودیت‌های پژوهش، این بود که نمونه پژوهش تنها دانش‌آموزان استعدادهای درخشان شهر تهران بودند، به همین دلیل ممکن است نمونه به‌طور کامل معرف کل جامعه نبوده و تعمیم‌پذیری یافته‌های پژوهش با محدودیت همراه باشد. بنابراین پیشنهاد می‌شود به‌منظور روشن شدن نقش تعدیل‌کننده احتمالی جنسیت در پیش‌بینی رابطه میان روابط والدینی، روابط معلم- دانش‌آموز با سرزندگی تحصیلی از طریق توانمندی هیجانی- اجتماعی و فشار تحصیلی والدینی در دانش‌آموزان، پژوهش‌های بعدی با جامعه آماری متشکل از دختران و پسران و همچنین در سایر مقاطع تحصیلی صورت گیرد. همچنین با توجه به رابطه مثبت و معناداری که بین روابط والدینی و روابط معلم دانش‌آموزان و توانمندی هیجانی- اجتماعی با سرزندگی تحصیلی وجود داشت پیشنهاد می‌شود که دست‌اندرکاران آموزشی، معلمان و والدین از طریق جذاب‌سازی محیط آموزشی، استفاده از شیوه‌های نوین تدریس، کاربردی نمودن محتوای کتابهای درسی، افزایش مشارکت خانواده‌ها، تقویت مراکز مشاوره مدرسه و ... سعی در ارتقا سطح سرزندگی دانش‌آموزان تیزهوش به تحصیل و با کمک گرفتن از مراکز مشاوره مدرسه دانش‌آموزان داشته و با آموزش شیوه‌های حل مسئله در هنگام مواجهه با چالش‌های پیشروی زندگی روزمره و فشار تحصیلی، آموزش شیوه‌های مدیریت استرس و اضطراب،

داشتن بهترین اهداف شخصی هدایت و از این طریق سرزندگی تحصیلی را ارتقا بخشد. بطور کلی میتوان گفت که بهترین اهداف دانش‌آموزان می‌تواند از دو پایگاه خانوادگی و آموزشی به همراه جنبه‌های فردی تحت تأثیر قرار گیرد و این ساگانه فرد- محیط آموزشی و خانواده زمینه‌ساز سرزندگی تحصیلی شوند. این یافته در بافت‌های آموزشی کاربرد مهمی دارد و معلمان را به اهمیت نقش خود در ایجاد ساختار حمایتی کلاس و هدایت دانش‌آموزان به سوی سرزندگی تحصیلی آگاه‌تر می‌سازد. علاوه بر این مشخص شد که معلمان با ایجاد جو حمایتی، ایجاد تعلق خاطر کلاسی و تسهیل‌کننده به دانش‌آموزان در احساس خودمختاری و شایستگی کمک کنند، همچنین دانش‌آموزان به خاطر نداشتن ادراک فشار و با تأکید بر منابع بیرونی و حمایتی از پس شرایط تحصیلی دشوار برآید.

نتایج حاصل از مطالعه حاضر نشان داد که روابط والدینی اثر منفی غیر مستقیمی بر سرزندگی تحصیلی از طریق فشار تحصیلی دارد. این نتایج با مطالعات دیگر برای مثال (مک‌آدامز و همکاران، ۲۰۱۶؛ حجازی و عباسی، ۱۴۰۰) همخوانی دارد.

عدم پویایی نظام خانواده، فقدان انسجام، روابط پرتعارض والدین رفتار نامناسب سرپرست خانواده و جو روانی متشنج و انعطاف‌ناپذیر خانه به عنوان پایه‌های اساسی نظام خانواده، رشد خودپنداره مثبت آنها را پیش از پیش دچار چالش می‌سازد. محرومیت از کارکردهای طبیعی خانواده نه تنها خودپنداره کودکان، بلکه ادراک آنها را از آینده نیز تحت تأثیر قرار می‌دهد. و این ادراک بدر رفتاری می‌تواند اجتناب از مدرسه، اضطراب، عدم موفقیت و ترک تحصیل را فراهم آورد (میکائیلی، سلمانی و شاری، ۱۴۰۲). از این رو، چنانچه سبک‌های فرزندپروری و روابط والد- فرزند توسط والدین به گونه‌ای باشد که هیچ برتری بین دو طرف وجود نداشته باشد، پاسخ‌های عاطفی و توقعات و انتظارات والدین بالا و منطقی باشد، محدودیت‌های اعمال شده روشن و واضح و همراه با نظم و انضباط عادلانه باشد. در فرزند حس دلگرمی ایجاد شده و فرزند حس حمایت را احساس می‌کند. احتمالاً این نوع تعامل باعث خواهد شد تا مشارکت اجتماعی و تحصیلی فرزندان بیشتر شود (عباسی و غیرتی، ۱۴۰۱) و همچنین به‌واسطه تأثیر مثبتی که این نوع سبک در توانایی فرزندان در شناخت مفاهیم و پدیده‌ها می‌نهد باعث افزایش فعالیت‌های تحصیلی و سرزندگی تحصیلی در فرزندان می‌شود.

نتایج حاصل از مطالعه حاضر نشان داد که روابط معلم- دانش‌آموز اثر منفی غیر مستقیمی بر سرزندگی تحصیلی از طریق فشار تحصیلی دارد. این نتایج با مطالعات دیگر برای مثال (زایچ و همکاران، ۲۰۱۸؛

راهبردهای مقابله‌ای در والدین دانش‌آموزان دختر دارای ناتوانی‌های یادگیری. مجله ناتوانی‌های یادگیری، ۱۳(۱)، ۴۲-۵۶. [Doi:10.22098/jld.2023.13976.2126]

نریمانی، محمد؛ تقی‌زاده، سارا و نریمانی، آذین. (۱۴۰۱). اثربخشی برنامه توانبخشی شناختی آرام بر بهبود حافظه کاری و توجه کودکان مبتلا به اختلالات یادگیری. مجله ناتوانی‌های یادگیری، ۱۲(۱)، ۸۵-۹۷. [Doi:10.22098/jld.2022.11688.2046]

نعمتی، شهرزاد؛ بدری گرگری، رحیم و ارکانی، زهرا. (۱۴۰۱). مقایسه ناگویی خلقی، شفقت به خود و کمک‌طلبی تحصیلی در بین دانش‌آموزان دارای اختلال یادگیری ویژه و عادی. مجله ناتوانی‌های یادگیری، ۱۲(۲)، ۱۰۱-۱۱۵. [Doi:10.22098/jld.2023.7584.1811]

References:

- Abbasi, M., & Gheirati, SH. (2022). Relationship between maternal depression and depressive symptoms and anxiety in children with special learning disorders mediated by parental stress. *Journal of Learning Disabilities*, 11(4), 46-61. (In Persian) [Doi:10.22098/jld.2022.10740.2021]
- Adams, G. R., Ryan, B. A., Ketssetzis, M., & Keating, L. (2000). Psychology rule compliance and peer sociability: A study of family process, school-focused parent-child interactions, and children's classroom behavior. *Journal of Family Psychology*, 14(2), 237-250. [Doi:10.1037/0893-3200.14.2.237]
- Akhtar, Z., & Aziz, S. (2011). The effect of peer and Parent pressure on the academic achievement of university students. *Language in India*, 11(6), 254-265.
- Belmont, M., Skinner, E., Wellborn, J., & Connell, J. (1992). Teacher as social context (TASC). Student report measures of teacher provision of involvement, structure, and autonomy support (Technical Report). Rochester, NY: University of Rochester.
- Collie, R., Martin, A., Malmberg, L., Hall, J., & Ginns, P. (2015). Academic buoyancy, students' achievement, and the linking role of control: A cross-lagged analysis of high school students. *British Journal of Educational Psychology*, 85(1), 113-130. [Doi:10.1111/bjep.12066]
- Deb, S., Strodl, E., & Sun, J. (2015). Academic stress, parental pressure, anxiety, and mental health among Indian high school students. *International Journal of Psychology and Behavioral Sciences*, 5(1), 26-34. [Doi:10.5923/j.ijpbs.20150501.04]
- de Vries, D. A., Vossen, H. G. M., & van der Kolk-van der Boom, P. (2019). Social Media and Body Dissatisfaction: Investigating the Attenuating Role of Positive Parent-Adolescent Relationships. *Journal of youth and adolescence*, 48(3), 527-536. [Doi:10.1007/s10964-018-0956-9]
- DiBartolo, P. M., & Rendón, M. J. (2012). A critical examination of the construct of perfectionism and its relationship to mental health in Asian and African Americans using a cross-cultural framework. *Clinical Psychology Review*, 32, 139-152. [Doi:10.1016/j.cpr.2011.09.007]

آموزش شیوه‌های صحیح مطالعه برای افزایش سرزندگی تحصیلی و کاهش فشار تحصیلی ادراک شده سودمند باشد.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

تمامی اصول اخلاقی در این مقاله رعایت شده و تمامی شرکت‌کنندگان در جریان نحوه انجام پژوهش قرار گرفتند. لازم به ذکر است که اطلاعات به صورت محرمانه نگه داشته شد.

حامی مالی

این تحقیق هیچ گونه کمک مالی از سازمان‌های تأمین مالی در بخش‌های عمومی، تجاری یا غیرانتفاعی دریافت نکرده است.

مشارکت نویسندگان

تمامی نویسندگان در بررسی ادبیات پژوهش، مطالعات میدانی و تجزیه و تحلیل داده‌ها مشارکت داشتند.

تعارض منافع

بنابر اظهارات نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

منابع

- حجازی، الهه و عباسی، فهیمه (۱۴۰۰). اثر ادراک از روابط والدینی، رابطه معلم- دانش‌آموز و بهترین اهداف شخصی بر سرزندگی تحصیلی. فصلنامه علمی- پژوهشی روان‌شناسی کاربردی، ۱۵ (۲) پیاپی ۵۸، ۲۰۵-۱۷۹. [Doi:10.52547/apsy.2021.216011.0]
- دهقانی‌زاده، محمدحسین و حسین چاری، مسعود (۱۳۹۱). سرزندگی تحصیلی و ادراک از الگوی ارتباطی خانواده؛ نقش واسطه‌ای خودکارآمدی. مجله مطالعات آموزش و یادگیری، ۴ (۲)، ۲۱-۴۷. https://jep.atu.ac.ir/article_62.html
- عباسی، مسلم و غیرتی، شمیلا. (۱۴۰۱). رابطه افسردگی مادران با نشانه‌های افسردگی و اضطراب کودکان دارای اختلال یادگیری خاص با واسطه استرس والدینی. مجله ناتوانی‌های یادگیری، ۱۱(۴)، ۶۱-۴۶. [Doi:10.22098/jld.2022.10740.2021]
- عینی، ساناز؛ هاشمی، زهرا. (۱۴۰۱). اثربخشی درمان شناختی- رفتاری بر تعلق ورزی تصمیم‌گیری و خودکارآمدی تحصیلی دانش‌آموزان. روانشناسی مدرسه و آموزشگاه، ۱۱(۱)، ۶۸-۷۹. [Doi:10.22098/jsp.2022.1571]
- میکائیلی، نیلوفر؛ سلمانی، علی و شارعی، آیسان. (۱۴۰۲). تأثیر آموزش مهارت‌های ارتباطی بر انسجام / سازش‌یافتگی خانواده و

- Dyck, K. T., & Holtzman, S. (2013). Understanding humor styles and well-being: The importance of social relationships and gender. *Personality and Individual Differences*, 55(1), 53-58. [Doi:10.1016/J.PAID.2013.01.023]
- Eccles, J., Adler, T. F., Futterman, R., Goff, S. B., Kaczala, C. M., Meece, J., & Midgley, C. (1983). Expectancies, values, and academic behaviors. In J. T. Spence (Ed.), *Achievement and Achievement Motives*. W. San Francisco: H. Freeman. <https://scirp.org/reference/referencespapers?referenceid=1963813>
- Eyni, S., Hashemi, Z. (2022). The effectiveness of cognitive-behavioral intervention on decisional procrastination and academic self- efficacy education the students. *Journal of School Psychology and Institutions*, 11(1), 68-79. (In Persian) <https://doi.org/10.22098/jsp.2022.1571>
- Grolnick, W. S., Gurland, S. T., DeCoursey, W., & Jacob, K. (2002). Antecedents and consequences of mothers' autonomy support: An experimental investigation. *Developmental Psychology*, 38, 143– 155. [Doi:10.1037/0012-1649.38.1.143]
- Grolnick, W. S., Deci, E. L., & Ryan, R. M. (1997). Internalization within the family: The self-determination theory perspective. In J. E. Grusec & L. Kuczynski (Eds.), *Parenting and children's internalization of values: A handbook of contemporary theory* (p. 135–161). John Wiley & Sons Inc.
- Harris, R., Gibbs, D., Mangin-Heimos, K., & Pineda, R. (2018). Maternal mental health during the neonatal period: Relationships to the occupation of parenting. *Early human development*, 120, 31–39. [Doi:10.1016/j.earlhumdev.2018.03.009]
- House, S. A., Marin, J. R., Hall, M., Ralston, S. L. (2021). Trends Over Time in Use of Nonrecommended Tests and Treatments Since Publication of the American Academy of Pediatrics Bronchiolitis Guideline. *JAMA Network Open*, 4(2), e203735 6. [Doi:10.1001/jamanetworkopen.2020.37356]
- Kats Gold, I., Kopelman-Rubin, D., Mufson, L., & Klomek, A.B. (2020). I Can Succeed for Preschools: A Randomized Control Trial of a New Social-emotional Learning Program. *Early Education and Development*, 32, 343 - 359. [Doi:10.1080/10409289.2020.1755777]
- Kaynak, S., Sevgili Koçak, S., & Kaynak, Ü. (2021). Measuring adolescents' perceived parental academic pressure: A scale development study. *Current Psychology: A Journal for Diverse Perspectives on Diverse Psychological Issues*. Advance online publication. [Doi:10.1007/s12144-021-01347-w]
- Kim, E., & Lee, M. (2013). The reciprocal longitudinal relationship between the parentadolescent relationship and academic stress in Korea. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 41(9):1519-1531. DOI: [Doi:10.2224/sbp.2013.41.9.1519]
- Koerner, A. F & Schrod, P. (2014). An Introduction to the Special Issue on Family Communication Patterns Theory. *Journal of Family Communication*, 14, 1–15. [Doi:10.1080/15267431.2013.857328]
- Koutsoulis, M. K., & Campbell, J. R. (2001). Family processes affect students' motivation, and science and math achievement in Cypriot high schools. *Structural Equation Modeling*, 8(1), 108–127. [Doi:10.1207/S15328007SEM0801_6]
- Kulakow, S., Raufelder, D., & Hoferichter, F. (2021). School-related pressure and parental support as predictors of change in student stress levels from early to middle adolescence. *Journal of adolescence*, 87, 38–51. [Doi:10.1016/j.adolescence.2020.12.008]
- Leff, S. S., & Hoyle, R. H. (1995). Young athletes' perceptions of parental support and pressure. *Journal of Youth and Adolescence*, 24, 187–203. [Doi:10.1007/bf01537149]
- Li, B., Gao, T., Deng, L., Chen, J., & Ni, H. (2019). The mediating effect of the core self-evaluation of junior high school students between the class environment and academic pressure-the moderating effect of gender. *Psychological Development and Education*, 35(2):192-202. [Doi:10.16187/j.cnki.issn1001- 4918.2019.02.08]
- Li, G., Li, Z., Wu, X., & Zhen, R. (2022). Relations Between Class Competition and Primary School Students' Academic Achievement: Learning Anxiety and Learning Engagement as Mediators. *Frontiers in psychology*, 13, 775213. [Doi:10.3389/fpsyg.2022.775213]
- Li, J., Huang, J., Hu, Z., & Zhao, X. (2022). Parent-Child Relationships and Academic Performance of College Students: Chain-Mediating Roles of Gratitude and Psychological Capital. *Frontiers in psychology*, 13, 794201. [Doi:10.3389/fpsyg.2022.794201]
- Lin, L., Zhang, J., Wang, P., Bai, X., Sun, X., & Zhang, L. (2020). Perceived control moderates the impact of academic stress on the attention process of working memory in male college students. In *Stress: The International Journal on the Biology of Stress*, 23(3):256- 264. [Doi:10.1080/10253890.2019.1669557]
- Longobardi, C. Prino, L. E., Marengo, D., & Settani, M. (2016). Studentteacher relationships as protective factor for school adjustment during the transition from middle to high school. *Frontiers in Psychology*, 7, 1988. [Doi:10.3389%2Ffpsyg.2016.01988]
- Martin, A. J., & Marsh, H. W. (2020). Investigating the reciprocal relations between academic buoyancy and academic adversity: Evidenc for the protective role of academic buoyancy in reducing academic adversity over time. *International Journal of Behavioral Development*, 44(4), 301-312. [Doi:10.1177/0165025419885027]
- Martin, A. J., & Marsh, H.W. (2008). Academic buoyancy: Towards an understanding of students'everyday academic resilience. *Journal of School Psychology*, 46(1), 53–83. [Doi:10.1016/j.jsp.2007.01.002]
- Martin, A. J., & Marsh, H.W. (2009). Academic resilience and academic buoyancy: Multidimensional and hierarchical conceptual framing of causes, correlates and cognate constructs. *Oxford Review of Education*, 35(3), 353–370. [Doi:10.1080/03054980902934639]
- Martin, A. J. (2013). Academic buoyancy and academic resilience: Exploring 'everyday'and' classic 'resilience in the face of academic adversity. *School Psychology International*, 34(5), 488–500. [Doi:10.1177/0143034312472759]

- McAdams, C. J., Jeon-Slaughter, H., Evans, S., Lohrenz, T., Read Montague, P., and Krawczyk, D. C. (2016). Neural differences in self-perception during illness and after weight-recovery in anorexia nervosa. *Social Cognitive and Affective Neuroscience*, 11, 1823–1831. [Doi:10.1093%2Fscan%2Fns092]
- Mikaeili, M., Salmani, A., & Sharei, A. (2023). The effect of communication skills training on family adaptability / cohesion and coping strategies in parents of female students with learning disabilities. *Journal of Learning Disabilities*, 13(1),42-56. (In Persian) [Doi:10.22098/jld.2023.13976.2126]
- Narimani, M., Taghizadeh, S., & Narimani, A. (2022). Effectiveness of ARAM Cognitive Rehabilitation Package on Improvement of Working Memory and Attention in Children with Learning Disabilities. *Journal of Learning Disabilities*, 12(1),85-97. (In Persian) [Doi:10.22098/jld.2022.11688.2046]
- Nemati, Sh., Badri Gargari, R., & Arkani, Z. (2023). Comparison of Alexithymia, Self- Compassion and Academic Help Seeking Behavior in Students with and without Specific Learning Disability. *Journal of Learning Disabilities*, 12(2), 101-115. (In Persian) [Doi:10.22098/jld.2023.7584.1811]
- O’Conner, E. E., Dearing, E., & Collins, B. A. (2011). Teacher-child relationship and behavior problem trajectories in elementary school. *American Educational Research Journal*, 20(10), 1-41. [Doi:10.3102/0002831210365008]
- Panayiotou, M., Humphrey, N., & Wigelsworth, M. (2019). An empirical basis for linking social and emotional learning to academic performance. *Contemporary Educational Psychology*, 56(1), 193-204. [Doi:10.1016/j.cedpsych.2019.01.009]
- Putwain, D. W., Wood, P., & Pekrun, R. (2020). Achievement emotions and academic achievement: Reciprocal relations and the moderating influence of academic buoyancy. *Journal of Educational Psychology*, 8(24), 125-137. [Doi:10.1037/edu0000637]
- Quach, A. S., Epstein, N. B., Riley, P. J., Falconier, M. K., & Fang, X. (2015). Effects of parental warmth and academic pressure on anxiety and depression symptoms in Chinese adolescents. *Journal of Child and Family Studies*, 24(1), 106–116. [Doi:10.1007/s10826-013-9818-y]
- Raufelder, D., Bukowski, W., & Mohr, S. (2013). Thick Description of the Teacher-Student Relationship in the Educational Context of School: Results of an Ethnographic Field Study. *Education and Training Studies*, 1(2), 1-18.
- Roorda, D. L., Koomen, H. M. Y., Spilt, J. L., & Oort, F. J. (2011). The influence of affective teacher-student engagement and achievement: A meta-analytic approach. *Review of Educational Research*, 81, 433-529. [Doi:10.3102/0034654311421793]
- Ryan, A.M., & Shim, S.S. (2012). Changes in help-seeking from peers during early adolescence: Associations with changes in achievement and perceptions of teachers. *Journal of Educational Psychology*, 104(4):1122-1134. DOI: [Doi:10.1037/a0027696]
- Schiffirin, H. H., & Liss, M. (2017). The effects of helicopter parenting on academic motivation. *Journal of Child and Family Studies*, 26(5), 1472–1480. [Doi:10.1007/s10826-017-0658-z]
- Soper, D.S. (2023). A-priori Sample Size Calculator for Structural Equation Models [Software]. Available from <https://www.danielsoper.com/statcalc>
- Stronge, J. H. (2018). *Qualities of Effective Teachers*, 3rd edition, Alexandria, Virginia: ASCD.
- Zhou, M., & Ee, J. (2012). Development and validation of the social emotional competence questionnaire (SECQ). *The International Journal of Emotional Education*, 4(2): 27-42. <https://www.um.edu.mt/library/oar/bitstream/123456789/6140/1/ENSECV4I2P2.pdf>
- Zych, I., Ortega-Ruiz, R., Munoz-Morales, R., & Llorent, V. J. (2018). Dimensions and psychometric properties of the social and emotional competencies questionnaire (SEC-Q) in youth and adolescents. *Revista Latinoamericana de Psicología*, 50(2): 98-106. [Doi:10.14349/rlp.2018.v50.n2.3]